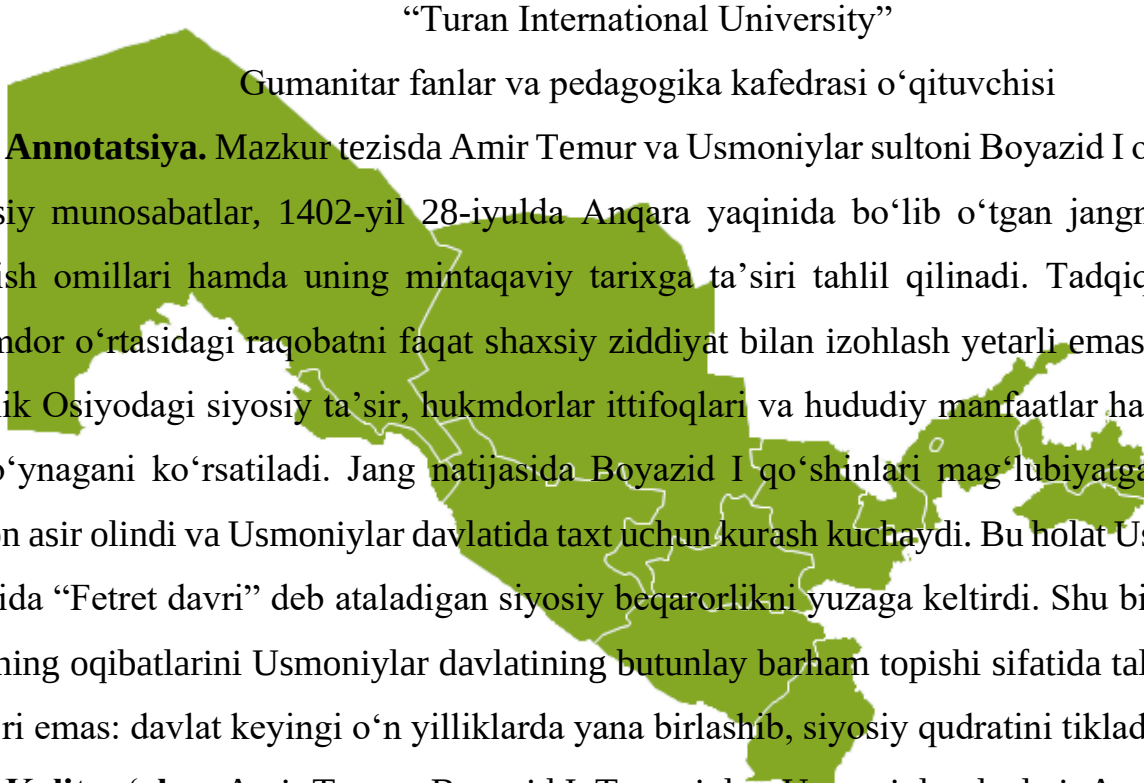
Qabul qilindi: 3-oktabr 2026-yil • Ma’qullandi: 7-oktabr 2026-yil • Nashr qilindi: 11-oktabr 2026-yil

AMIR TEMUR VA USMONIYLAR DAVLATI O‘RTASIDAGI MUNOSABATLAR: ANQARA JANGI VA UNING TARIXIY OQIBATLARI

Yusufjanov Ulug‘bek Javlon o‘g‘li
“Turan International University”
Gumanitar fanlar va pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda Amir Temur va Usmoniylar sultoni Boyazid I o‘rtasidagi siyosiy munosabatlar, 1402-yil 28-iyulda Anqara yaqinida bo‘lib o‘tgan jangning kelib chiqish omillari hamda uning mintaqaviy tarixga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda ikki hukmdor o‘rtasidagi raqobatni faqat shaxsiy ziddiyat bilan izohlash yetarli emasligi, balki Kichik Osiyodagi siyosiy ta’sir, hukmdorlar ittifoqlari va hududiy manfaatlar ham muhim rol o‘ynagani ko‘rsatiladi. Jang natijasida Boyazid I qo‘shinlari mag‘lubiyatga uchradi, sulton asir olindi va Usmoniylar davlatida taxt uchun kurash kuchaydi. Bu holat Usmoniylar tarixida “Fetret davri” deb ataladigan siyosiy beqarorlikni yuzaga keltirdi. Shu bilan birga, jangning oqibatlarini Usmoniylar davlatining butunlay barham topishi sifatida talqin qilish to‘g‘ri emas: davlat keyingi o‘n yilliklarda yana birlashib, siyosiy qudratini tikladi.

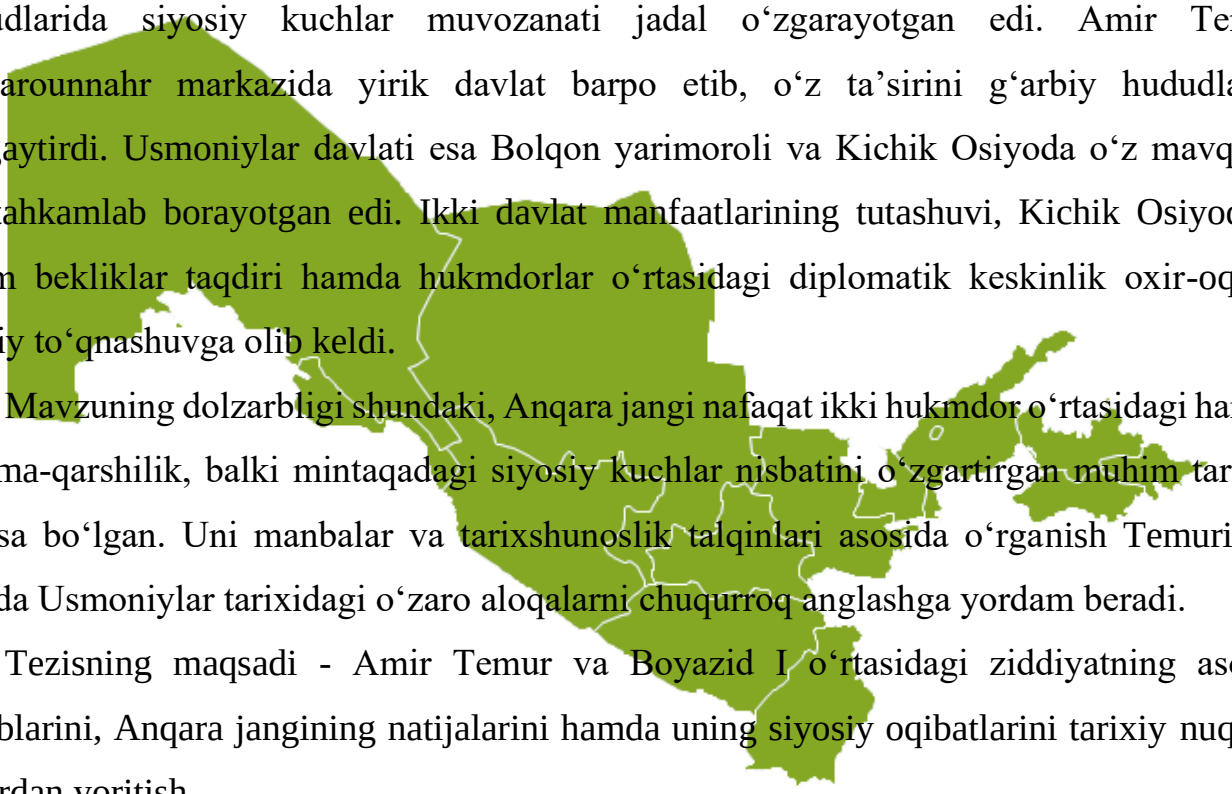
Kalit so‘zlar: Amir Temur, Boyazid I, Temuriylar, Usmoniylar davlati, Anqara jangi, 1402-yil, Fetret davri, diplomatik munosabatlar.

Abstract. This thesis examines the political relations between Amir Timur and the Ottoman Sultan Bayezid I, the causes of the Battle of Ankara, which took place near Ankara on July 28, 1402, and its impact on regional history. The study demonstrates that the rivalry between the two rulers cannot be explained solely by personal antagonism, as political influence in Asia Minor, alliances among rulers, and territorial interests also played significant roles. As a result of the battle, Bayezid I’s army was defeated, the sultan was captured, and the struggle for the Ottoman throne intensified. These developments led to a period of political instability in Ottoman history known as the Ottoman Interregnum.

However, it would be inaccurate to interpret the consequences of the battle as the complete collapse of the Ottoman state, since the state was subsequently reunified and restored its political power in the following decades.

Keywords: Amir Timur, Bayezid I, Timurid Empire, Ottoman Empire, Battle of Ankara, 1402, Ottoman Interregnum, diplomatic relations.

XIV asr oxiri – XV asr boshlarida Markaziy Osiyo, Eron, Kavkaz va Kichik Osiyo hududlarida siyosiy kuchlar muvozanati jadal o‘zgarayotgan edi. Amir Temur Movarounnahr markazida yirik davlat barpo etib, o‘z ta’sirini g‘arbiy hududlarga kengaytirdi. Usmoniylar davlati esa Bolqon yarimoroli va Kichik Osiyoda o‘z mavqeini mustahkamlab borayotgan edi. Ikki davlat manfaatlarining tutashuvi, Kichik Osiyodagi ayrim bekliklar taqdiri hamda hukmdorlar o‘rtasidagi diplomatik keskinlik oxir-oqibat harbiy to‘qnashuvga olib keldi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, Anqara jangi nafaqat ikki hukmdor o‘rtasidagi harbiy qarama-qarshilik, balki mintaqadagi siyosiy kuchlar nisbatini o‘zgartirgan muhim tarixiy hodisa bo‘lgan. Uni manbalar va tarixshunoslik talqinlari asosida o‘rganish Temuriylar hamda Usmoniylar tarixidagi o‘zaro aloqalarni chuqurroq anglashga yordam beradi.

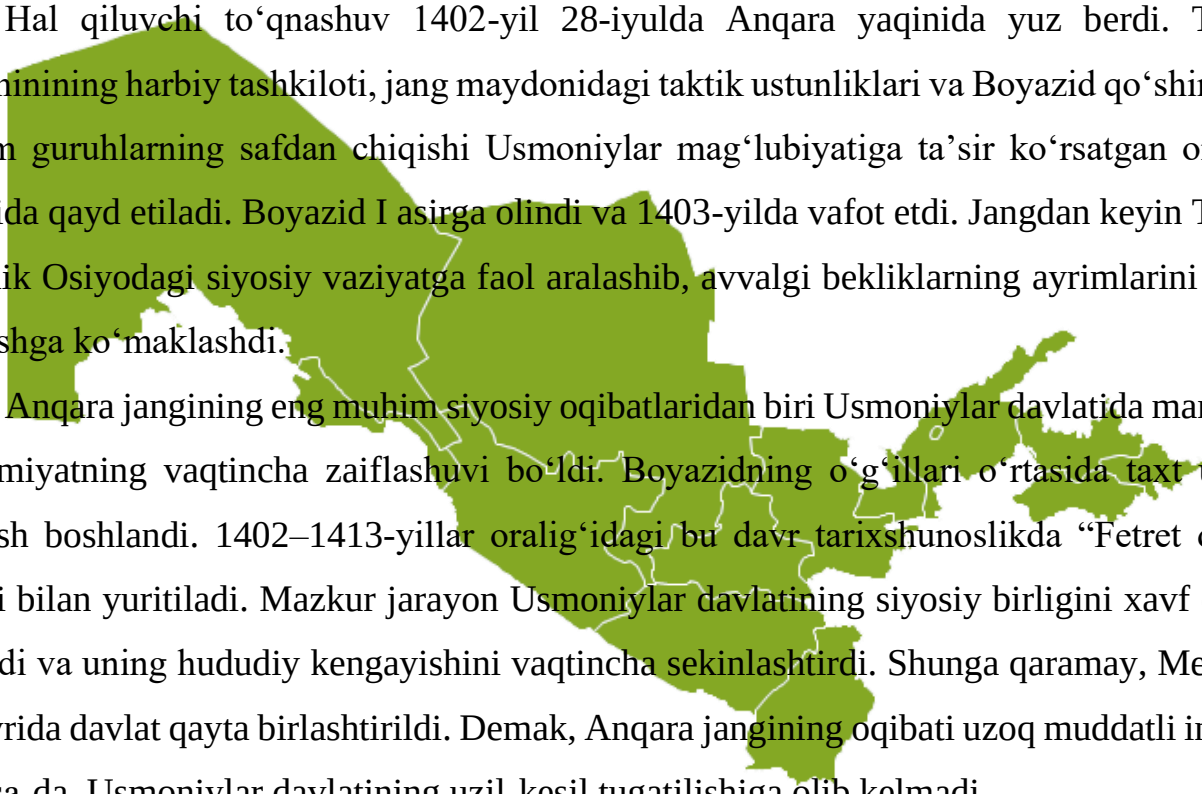
Tezisning maqsadi - Amir Temur va Boyazid I o‘rtasidagi ziddiyatning asosiy sabablarini, Anqara jangining natijalarini hamda uning siyosiy oqibatlarini tarixiy nuqtayi nazardan yoritish.

Ishda tarixiylik va xolislik tamoyillari, qiyosiy-tarixiy hamda tarixiy-tavsifiy tahlil usullaridan foydalanildi. Voqealar ketma-ketligini aniqlashda o‘rta asr tarixiy manbalari va zamonaviy tadqiqotlarda berilgan ma’lumotlar qiyosiy ko‘rib chiqildi. O‘rta asr mualliflarining bayonlari o‘z davrining siyosiy qarashlari va mualliflik pozitsiyasini aks ettirishi mumkinligi sababli, alohida xabarlarni mutlaq va bahsdan xoli dalil sifatida qabul qilmaslik lozim.

Amir Temur va Boyazid I o‘rtasidagi munosabatlarning keskinlashishiga bir nechta omil ta’sir ko‘rsatdi. Birinchidan, Kichik Osiyodagi turk bekliklari ustidan nazorat masalasi ikki hukmdorning manfaatlari to‘qnashuviga sabab bo‘ldi. Boyazid I ayrim bekliklarni

Usmoniylar davlatiga qo‘shishga intilgan bo‘lsa, Temur o‘ziga murojaat qilgan hukmdorlar va mahalliy siyosiy kuchlar masalasiga aralashdi. Ikkinchidan, ikki hukmdor o‘rtasida elchilar va maktublar orqali olib borilgan muloqot keskin tus oldi. Biroq urush sabablarini faqat maktublardagi haqoratlar yoki hukmdorlarning shaxsiy g‘ururi bilan cheklash tarixiy jarayonning murakkabligini soddalashtiradi; hududiy manfaatlar va mintaqaviy siyosat ham asosiy omillar edi.

Hal qiluvchi to‘qnashuv 1402-yil 28-iyulda Anqara yaqinida yuz berdi. Temur qo‘shinining harbiy tashkiloti, jang maydonidagi taktik ustunliklari va Boyazid qo‘shinidagi ayrim guruhlarning safdan chiqishi Usmoniylar mag‘lubiyatiga ta’sir ko‘rsatgan omillar sifatida qayd etiladi. Boyazid I asirga olindi va 1403-yilda vafot etdi. Jangdan keyin Temur Kichik Osiyodagi siyosiy vaziyatga faol aralashib, avvalgi bekliklarning ayrimlarini qayta tiklashga ko‘maklashdi.

Anqara jangining eng muhim siyosiy oqibatlaridan biri Usmoniylar davlatida markaziy hokimiyatning vaqtincha zaiflashuvi bo‘ldi. Boyazidning o‘g‘illari o‘rtasida taxt uchun kurash boshlandi. 1402–1413-yillar oralig‘idagi bu davr tarixshunoslikda “Fetret davri” nomi bilan yuritiladi. Mazkur jarayon Usmoniylar davlatining siyosiy birligini xavf ostiga qo‘ydi va uning hududiy kengayishini vaqtincha sekinlashtirdi. Shunga qaramay, Mehmed I davrida davlat qayta birlashtirildi. Demak, Anqara jangining oqibati uzoq muddatli inqiroz bo‘lsa-da, Usmoniylar davlatining uzil-kesil tugatilishiga olib kelmadi.

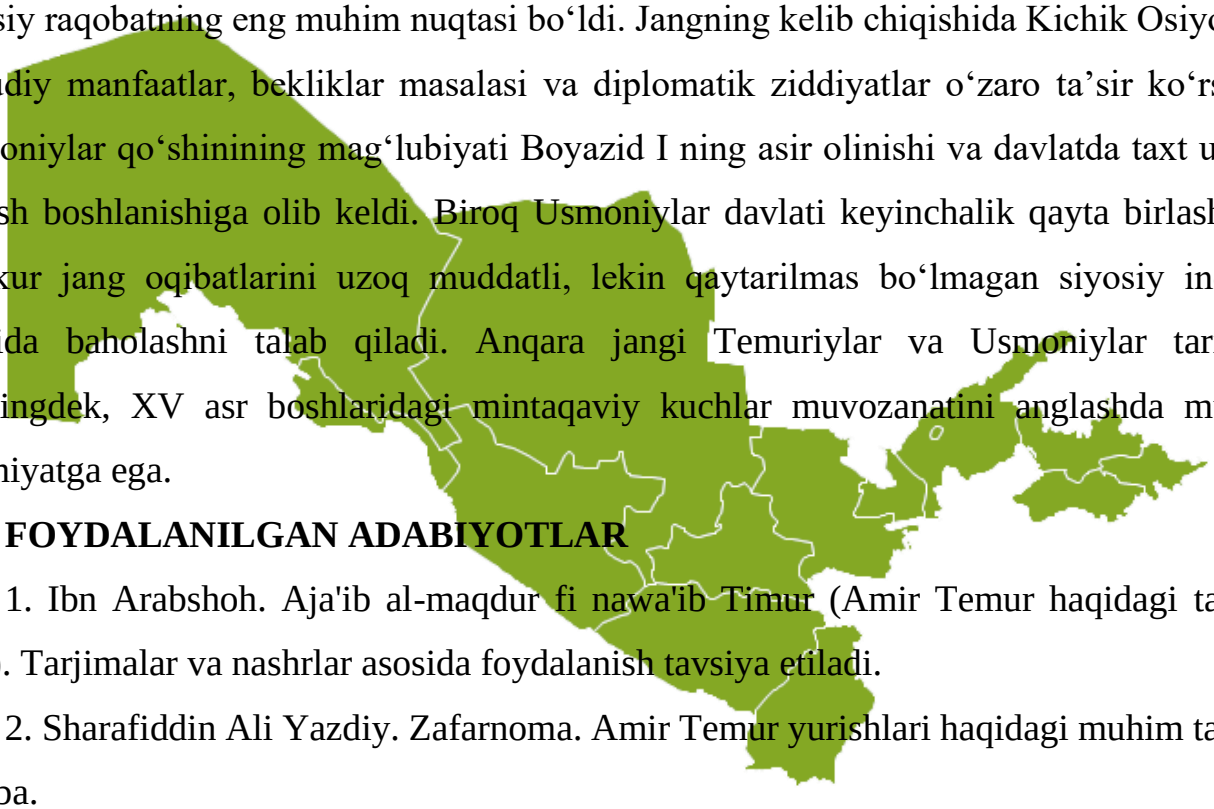
Jangning xalqaro ahamiyati ham katta edi. Usmoniylarning Bolqon va Kichik Osiyodagi siyosiy faolligi vaqtincha susaydi, bu esa mintaqadagi boshqa kuchlar uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Shu bilan birga, Temurning g‘alabasi Usmoniylar bilan bog‘liq siyosiy masalalarni to‘liq va doimiy hal qilib bermadi. Temur 1405-yilda vafot etganidan keyin ham mintaqadagi siyosiy raqobat davom etdi. Shu sababli Anqara jangini bir tomonning mutlaq va doimiy g‘alabasi sifatida emas, balki Yaqin Sharq va Kichik Osiyo siyosiy muvozanatiga kuchli, ammo vaqt jihatidan cheklangan ta’sir ko‘rsatgan voqea sifatida baholash maqsadga muvofiq.

Tarixiy-madaniy aloqalar nuqtayi nazaridan qaralganda, Temuriylar va Usmoniylar

o‘rtasidagi munosabatlar faqat urushdan iborat bo‘lmagan. Diplomatik elchiliklar, savdo yo‘llari va mintaqaviy siyosiy aloqalar kengroq tarixiy muhitning tarkibiy qismlari edi. Shuning uchun Anqara jangini o‘rganishda harbiy voqealarni umumiy siyosiy va madaniy jarayonlardan ajratib qo‘ymaslik zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, 1402-yilgi Anqara jangi Amir Temur va Boyazid I o‘rtasidagi siyosiy raqobatning eng muhim nuqtasi bo‘ldi. Jangning kelib chiqishida Kichik Osiyodagi hududiy manfaatlar, bekliklar masalasi va diplomatik ziddiyatlar o‘zaro ta’sir ko‘rsatdi. Usmoniylar qo‘shinining mag‘lubiyati Boyazid I ning asir olinishi va davlatda taxt uchun kurash boshlanishiga olib keldi. Biroq Usmoniylar davlati keyinchalik qayta birlashgani mazkur jang oqibatlarini uzoq muddatli, lekin qaytarilmas bo‘lmagan siyosiy inqiroz sifatida baholashni talab qiladi. Anqara jangi Temuriylar va Usmoniylar tarixini, shuningdek, XV asr boshlaridagi mintaqaviy kuchlar muvozanatini anglashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ibn Arabshoh. Aja'ib al-maqdur fi nawa'ib Timur (Amir Temur haqidagi tarixiy asar). Tarjimalar va nashrlar asosida foydalanish tavsiya etiladi.

2. Sharafiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma. Amir Temur yurishlari haqidagi muhim tarixiy manba.

3. Nicol, Donald M. The Last Centuries of Byzantium, 1261–1453. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.

4. Imber, Colin. The Ottoman Empire, 1300–1481. Istanbul: Isis Press, 1990.

5. Manz, Beatrice Forbes. The Rise and Rule of Tamerlane. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.